

ШЫН

Нийтлел-политиктиг солун
Солун 1925 чылдың август 31-де үнүр эгелээн

№ 56 (16118) ♦ 1999 чылдың июль 17, суббота ♦ Ат салган шагы ♦ Садар өртээ дугуржулга өзугаар. 18.30

Куркомитет даргазынга сөс

Республиканың коммунал ажил-агый бүдүрүлгелеринге реформалар канчаар боттанып турарын чуугалап бээрин бо адырның хөгжүлдөзүн харылаар комитеттин даргазы Борис Донгакович БАЙЫР-ОЛДАН бистиң корреспондентивис дилээн. Ооң харызын мооң адаанда парладымыс.

Республиканың амыдыралында бистин адыр улуг ужурудузалаг. Коммунал ачы-дузаны чурттагыч чонуну 26 хуузу ажыглап турар, ол дээрге 80 мун кижи-дир. Ынчангаш чуртталга-коммунал ажил-агый бүдүрүлгелеринин чедишкенин амыдыралының эки болуру хамааржыр. Чуртталга-коммунал ажил-агый бүдүрүлгелеринин департаментини амыдал турар, ол ТР-нин Туудуг болгаш чуртталга-коммунал ажил-агый хөгжүлдөзүнүн талазы-биле күрүнө комитетинин структуразына кирер. Департамент 33 бүдүрүлгелерин, оон иштинде кожууннарның 17 хөй адырлыг муниципалдыг бүдүрүлгези, республика чыгыргалыг 8, Кызыл хоорайның 5 муниципалдыг бүдүрүлгези, сумуларның 3 муниципалдыг бүдүрүлгези бар. Олар 13 аалчылар бажынын, 22 чунар-бажынын, 28 хеп чуур чери, 80 ажыг улуг болгаш биче котельняларны, 68 км. чылыг, 211 км. суг дамчылар, 154 км. канализация четкилерин, 1355 км. электри дамчылар шугумнарны, 340 подстанцияны, 30 км. кабель шугумнарны болгаш өске-даа черлерин ажил-чорудулазын харылап турар. Оон ангыда 1360 мун дөрбөчүн метр шөлдүг чуртталга фондузу база хамааржыр.

Ынчалза-даа өске коммунал ачы-дузаның чедирилгезинин талазы-биле четпестер бар. Оларга электроэнергетика, чуртталга фондузунун ажыглалы, чунар-бажың, хеп чуур черлер, аалчылар бажыңнары хамааржыр.

Бүдүрүлгелерин амыдал чыгарынын санын кызырар болур. Бир эвес реформаны боттандырар деп бодаар болза удуртукчулар шак ындыг базамны дидими, шиттирлин-биле кылыр. Ол бүдүрүлгеге каража чедирбизин хандыр бодап көөр журулуг.

Реформаны чорударынга акша-көпөөк айтыры улуг ролду ойнар. Ол четтир турда, бүдүрүлгеге эки ажил-даар, реформа чедишкенин

дун суг хандыр четкилерин септээринге болгаш эде кылырынга 31 миллион 214 мун рубль негеттинип турар. Чүгле ийи бүдүрүлгеге безин бо хире хөй акша херектир. Инженер четкилерин септээр болгаш эде кылыр талазы-биле 2000—2003 чылдарга чедир республика программанын амыдал кылырын болгаш бадылаарын Чазакка саналдап турар бис. 2000 чылдың бюджетинге бо сорулга амыдал акшаны кирип алыры ажыкты.

1998—1999 чылдарын одалга сезонунун ажилын түнелдеринин болгаш 1999—2000 чылдарын кыжыга белеткелдин сорулгаларын дугайында ТР-нин Чазак доктаал хүлээп алган. Ында кожууннарга, бүдүрүлгелерге чеже хире акша-төгөрик хергин, септелгелерин чорударынын хуусааларын айткан. Акшаны кожууннарже чорудуп эгелээн. Ынчангаш септелге амыдалды каяа-даа кидин түлүк чорур ужурулуг турган. Хыналдадан алгаш көөрге, кожууннарның, хоорайларның, бүдүрүлгелеринин хөй нуруузуна септелге оожум чоруп турар. Оон чижээне, муракчы деп ададып турар Шаган-Арыгы кирип болур. Мында чуртталга бажыңнарынның подьездилери хандымаан, эжиктери, сонгалары үрелик, подвалдары хирлиг, хоолалардан суг агып турар. Өске кожууннарда, хоорайларда байдал база ындыг дээрзин бо көргүзүп турар-дыр. Июнь ай доозулган. Септелге чорудар чүгле ийи ай арктан. Сентябрьда соой бээр, одалга сезон эгелээр болгай. Ынчангаш септелге амыдал чорудар хемчеглерин алыр. Бо талазы-биле кожууннар, хоорайлар чыгыргалары дээштиг хемчеглерин алыр хүлээлгелиг. Коллегия хуралдарында кышка белеткелдин чоруп турарын чуугалажыр, ында четпестерин эдер, амыдал темпинин дүргедир. Оон башка үе манавас болгай.

Тываның чуртталга-коммунал ажил-агыйның амыдал чыгарынын боттарынын мурунда салдырган сорулгаларын шиттирлээр дээш амыдал келген, моон сонгаар-даа амыдалдарлар.

Тыва Республиканың Хүнүн байырлап эрттирер дугайында ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ДЭЭДИ ХУРАЛЫНЫҢ (ПАРЛАМЕНТИЗИНИҢ) ДОКТААЛЫ

Тургустунган нарын саң-хөө-экономиктиг байдал-биле холбаштыр база Тыва Республиканың Президентинин дилээне үндөйлөш, Тыва Республиканың Дээди Хуралының (Парламентизинин) доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Хүнү болгаш "Наадым" байырлалы-биле холбашкан албан езуунун ниити республика байырлал хемчеглерин 1999 чылдың август 15-те эрттирбес.

2. Тыва Республиканың Хүнү болгаш "Наадым" байырлалы-биле холбашкан албан езуунун ниити республика байырлал хемчеглерин Россиянын составына Тываның киргениниң 55 чыл болур байырлалы-биле оларны каттыштырбышаан, 1999 чылдың октябрь 11-де эрттирер.

3. 1999 чылдың октябрь 11-ни дыштанып хүн кылдыр санаар, амыдал чорударынын болгаш ажил төлеверинин чурумун Россия Федерациязының база Тыва Республиканың күштүг болуп турар хоойлу-дугулазынга дүүштүр чорудар.

4. Тыва Республиканың Чазак: бо доктаал талазы-биле тайылбыр ажилын чорудар.

Тыва Республиканың Дээди Хуралының (Парламентизинин) Даргазы Ш. КАРА-ООЛ. Кызыл хоорай, 1999 чылдың июль 7.

РЕФОРМАНЫ БОТТАНДЫРАРЫ — СОРУЛГАВЫС

Чуртталга-коммунал ажил-агый (ЧКАА) бүдүрүлгелеринин аразында харылзаа кошкак, ооң уламындан кандыг ачы-дузаны кымга чедирери, оон төлевери чеже хире болуру орта билдинмес. Ындыг болганында "чагыкчы" болгаш "хүлээникчи" албанын тургузары хүнүн чугула айтыры болу берген.

Реформаны чорудуп турарын кол сорулгазы болза, күрүнө чарыгалдарын эвээжиди болгай. Коммунал ачы-дуза чедиреринге күрүнө хөй акша-хөргөнгин үндүрүп турар. Ажил-агыйның бо алдыр чүгле дотация алыр, оон чамдык кезин ажыктыг чарыгдалгас таварылгалар база тургулар.

Кызырлышкыны, камнагалары чорударынын элээн каш оруктары бар. Бирээде, тарифтери, өрткерттери, коммунал ачы-дуза чедирелгезинин төлеверин эде көөр. Ийде, үчет чорударынын дериг-херекселдерин тургузар. Эрткен чылдарда бо дугайында чүгле чуугалажыр, ылангыя инженер четкилери ажыглаар арга чок болу бээр. Инженер четкилерин септээрин кичээнгейге алыр, оон башка үрүлүчү үрелик, озал-ондакка чедирип болур. "Тыва коммуна-энергонун" четкилерин септээринге 54 миллион ажыг, "Водоканал-

чорур. Бүдүрүлгеге бүрүзү болууну саң-хөө байдалын экижидер дээш кирип алыр оруктарынын түңүн көүдөдир хемчеглерин алыр хүлээлгелиг. Бо херекче тус чер чыгыргалары база улуг ролду ойнар. Шак мындыг хемчеглерин ап тургаш, орукка кирип алырын элээн көүдөлдөс-даа, ол бүдүрүлгелеринин үндүрер чарыгалдарына, турум амыдалдарына дөмей-де чедишпес. Моон уламындан Чазактын дузасы, деткимчези чуртталга-коммунал ажил-агыйларга херек, ол чокка хоржок. Моон сонгаар Чазак акша-көпөөк талазы-биле деткимче көргүзөр дээрзинге идеп турар бис.

Бистин ажил-чорудулагына бергелер турар айтырлар эвээш эвес. Чуртталга фондузунун, инженер четкилеринин капитал-септелгезин кылбанындан бээр 5-6 чыл чедип турар. Бир эвес чоокку 2-3 чылда ону чорутпас болза, республика коңчуг берге байдалга таваржыр дей берген. Чуртталга фондузу, ылангыя инженер четкилери ажыглаар арга чок болу бээр. Инженер четкилерин септээрин кичээнгейге алыр, оон башка үрүлүчү үрелик, озал-ондакка чедирип болур. "Тыва коммуна-энергонун" четкилерин септээринге 54 миллион ажыг, "Водоканал-

чорур. Бүдүрүлгеге бүрүзү болууну саң-хөө байдалын экижидер дээш кирип алыр оруктарынын түңүн көүдөдир хемчеглерин алыр хүлээлгелиг. Бо херекче тус чер чыгыргалары база улуг ролду ойнар. Шак мындыг хемчеглерин ап тургаш, орукка кирип алырын элээн көүдөлдөс-даа, ол бүдүрүлгелеринин үндүрер чарыгалдарына, турум амыдалдарына дөмей-де чедишпес. Моон уламындан Чазактын дузасы, деткимчези чуртталга-коммунал ажил-агыйларга херек, ол чокка хоржок. Моон сонгаар Чазак акша-көпөөк талазы-биле деткимче көргүзөр дээрзинге идеп турар бис.

Бистин ажил-чорудулагына бергелер турар айтырлар эвээш эвес. Чуртталга фондузунун, инженер четкилеринин капитал-септелгезин кылбанындан бээр 5-6 чыл чедип турар. Бир эвес чоокку 2-3 чылда ону чорутпас болза, республика коңчуг берге байдалга таваржыр дей берген. Чуртталга фондузу, ылангыя инженер четкилери ажыглаар арга чок болу бээр. Инженер четкилерин септээрин кичээнгейге алыр, оон башка үрүлүчү үрелик, озал-ондакка чедирип болур. "Тыва коммуна-энергонун" четкилерин септээринге 54 миллион ажыг, "Водоканал-

чорур. Бүдүрүлгеге бүрүзү болууну саң-хөө байдалын экижидер дээш кирип алыр оруктарынын түңүн көүдөдир хемчеглерин алыр хүлээлгелиг. Бо херекче тус чер чыгыргалары база улуг ролду ойнар. Шак мындыг хемчеглерин ап тургаш, орукка кирип алырын элээн көүдөлдөс-даа, ол бүдүрүлгелеринин үндүрер чарыгалдарына, турум амыдалдарына дөмей-де чедишпес. Моон уламындан Чазактын дузасы, деткимчези чуртталга-коммунал ажил-агыйларга херек, ол чокка хоржок. Моон сонгаар Чазак акша-көпөөк талазы-биле деткимче көргүзөр дээрзинге идеп турар бис.

Бистин ажил-чорудулагына бергелер турар айтырлар эвээш эвес. Чуртталга фондузунун, инженер четкилеринин капитал-септелгезин кылбанындан бээр 5-6 чыл чедип турар. Бир эвес чоокку 2-3 чылда ону чорутпас болза, республика коңчуг берге байдалга таваржыр дей берген. Чуртталга фондузу, ылангыя инженер четкилери ажыглаар арга чок болу бээр. Инженер четкилерин септээрин кичээнгейге алыр, оон башка үрүлүчү үрелик, озал-ондакка чедирип болур. "Тыва коммуна-энергонун" четкилерин септээринге 54 миллион ажыг, "Водоканал-

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ДЭЭДИ ХУРАЛЫНДА

Тыва Республиканың Дээди Хуралының (Парламентизинин) 1999 чылдың июль 7-де доктаалын өзугаар Вероника Геннадьевна Кольчикованы Кызыл хоорайның район судунун судьязының албан-дужаалына томуйлааны-биле:

Тыва Республиканың Дээди Хуралының (Парламентизинин) 1999 чылдың июль 6-да доктаалын

өзугаар Тыва Республиканың Дээди судунун Даргазының албан-дужаалына Надежда Чычаан-ооловна Күжүгетти чажыт бадылашкынын түнелинде томуйлары-биле чөпшээржир.

АРГА-АРЫГЖЕ КИРЕРИН ХОРААН

ТР-нин Чазаның мооң мурунда хүлээп алганы өрттер-биле демиселге холбаштыр доктаалына дүүштүр кылып чоруттунган ажил-хемчеглеринин түнелинде, республиканың девискээринге өрт айылының чавылдырышкыны чедип алдынажок, сөөлү ийи неделяның дургузунда киткеп келген изиг-халыын черлерге өрттерин база катан өөскү үнеринге идиг болган.

ТР-нин Арга-арыг ажил-агыйның талазы-биле күрүнө комитетинин даргазынын бирги оралакчызы С. В. Сапелкиннин дыңтанган езууларын алыр, чактан турар республиканын иштинге ниитизи-биле 210 өрт бурткеттинген. Ооң түнелинде, барык 50 хире муң гектар черин арга-арыг, хову-шөлдери кызыл чалбыштан когаран.

аңчылар болгаш балыкчылар нийтели, кожууннар болгаш сумулар чыгыргалары, а ол ышкаш ГИБД-нин орук-патруль албаны тайга-таскыл, арга-арыгларже кирер оруктарга доскууларын тургузар. Ажылдар объектилер арга-арыг иштинде турар бүдүрүлгелерге, организацияларга, малчын коданнарга, фермаларга өртке удур хемчеглерин ап чорударын, девискээрлерин боткан аштап-арыгларын айткан.

ТР-нин Арга-арыг ажил-агыйның талазы-биле күрүнө комитетинин даргазынын бирги оралакчызы С. В. Сапелкиннин дыңтанган езууларын алыр, чактан турар республиканын иштинге ниитизи-биле 210 өрт бурткеттинген. Ооң түнелинде, барык 50 хире муң гектар черин арга-арыг, хову-шөлдери кызыл чалбыштан когаран.

Тыва Республиканың Чазак эрткен средата болуп эрткен. Хуралына тургустунуп келген байдалды сайгарып көргөш, ИЮЛЬ 14-ТЕН 31-ГЕ ЧЕДИР АРГА-АРЫГ ДЕВИСКЭЭРИНЧЕ ЧУРТАКЧЫ ЧОНУН БОЛГАШ АВТОТРАНСПОРТТУҢ КИРЕРИН КЫЗЫГААРЛААН.

Черле ычаш, кандыг-даа кижи арга-арыг иштинге чораш, серемчиледиг болуру чугула. Чүге дизе ТР-нин Хамааты камгалап болгаш онза байдалдар талазы-биле күрүнө комитетинин харысалгалыг амыдалдарынын чууга-эвээс күнүндө амыдалдарынын ооң өөскү үнеринге чүңү-даа мурунда аңчыларын, балыкчыларын, а ол ышкаш төтөгелдер, тоянчы кижилерин арга-арыг иштинге от-биле оварымча чок чорур, оларнын ээ-харысалга чогу буруулуг болуп турар. Өжөгөргөн өрттерди таварылгаларын мооң мурунда турганын база олар айтканнар.

Бо хуннерде хып турар 16 өрттүк кол нуруу Кызыл, Тожу болгаш Тес-Хем кожууннарга хамааржыр. Тус черин эрге-чыгарыг органны хай-халал-биле демиселге чурттакчы чонну хаара тутсажок, чамдык уюштурулган өрттөр күш четтирбизинин кырында келген. Оларын өжүреринге арга-арыг камгалаалынын амыдалдары, профессионал өртчүлөр дузалашып турар. Кывар-чаар материалдарын чогу, акша-төгөриктиң чедишпези өрттер-

биле демиселдин херээнге бодунун уржуктарын чедирип турары чугаажок. "Тываның агаар оруктары" АН кывар-чаар материалдарын чок болганында сөөлү үелерде авиацияны амыдалдарын чорутпаан. Бо хуннерде ол бүгү херекке үндүрүп берген 80 мун рубльге авиабүдүрүлгелерге чыгар-чаар материалдарын салдып алыр.

Тыва Республиканың Чазак эрткен средата болуп эрткен. Хуралына тургустунуп келген байдалды сайгарып көргөш, ИЮЛЬ 14-ТЕН 31-ГЕ ЧЕДИР АРГА-АРЫГ ДЕВИСКЭЭРИНЧЕ ЧУРТАКЧЫ ЧОНУН БОЛГАШ АВТОТРАНСПОРТТУҢ КИРЕРИН КЫЗЫГААРЛААН.

Ук доктаал-биле бадылаттыг хемчеглерге дүүштүр ТР-нин Арга-арыг база Долгандыр турар хүрээлдин камгалаалынын талазы-биле күрүнө комитеттери, Аңчыр эргелели, балык камгалаалынын инспекциязы,

Тыва Республиканың Чазак эрткен средата болуп эрткен. Хуралына тургустунуп келген байдалды сайгарып көргөш, ИЮЛЬ 14-ТЕН 31-ГЕ ЧЕДИР АРГА-АРЫГ ДЕВИСКЭЭРИНЧЕ ЧУРТАКЧЫ ЧОНУН БОЛГАШ АВТОТРАНСПОРТТУҢ КИРЕРИН КЫЗЫГААРЛААН.

Тыва Республиканың Чазак эрткен средата болуп эрткен. Хуралына тургустунуп келген байдалды сайгарып көргөш, ИЮЛЬ 14-ТЕН 31-ГЕ ЧЕДИР АРГА-АРЫГ ДЕВИСКЭЭРИНЧЕ ЧУРТАКЧЫ ЧОНУН БОЛГАШ АВТОТРАНСПОРТТУҢ КИРЕРИН КЫЗЫГААРЛААН.

Артур А.АМШ.

Кыры шимчээрге, хырын тодар

ӨРТ АЙЫЛЫ ӨӨСКЭЭН

Бо чылын чөөн болгаш муруну кожууннарга канчаар-даа аажок изиг ас хуннер кандашкынын болурун. Ол чорук өтсигенин өзүлдөзүнө улуг шактыкты чедирген. Харында өрт айылы чер-черлерде өөскээн.

Республиканың онзагай берге байдалдар талазы-биле комитетинин дүүнүгү

медээзин өзугаар алырга, 180 гектар шөлдө 11 өрт хыпканы дүвүрениг байдалды тургускан. Бо улуг хемчээлдин девискээрге өрт өжүрер ажилче болдунар-ла күштерин шыдаар шаа-биле четчелээн. Өрт айылын чавырдыларыныче 90 кижини, 1 вертолетту, 1 самолетту, 16 машина-техниканы хаара туткан.

Эрткен дыштанып хуннерде Тайга станциясында улуг өрттү өжүрер амыл түлүктелген. Ол өрттүн өөскүп үнген чылдагааны, орта чоран хамаатылар кывысқан одаан өжүрбейн барганындан болган. Кижилерин кичээнгей чок чорур улуг каража-когаралды болдурун олдур.

(Бистиң корр.).

Допчузубиле

ӨСКҮСТЕРНИ ӨӨРТКЕН

Кызылдың школарин төрөндө өөрсенип турар өөскү болгаш ада-незинин хайгааралы чокса арктан уруулар бо чайын Дус-Хөгө бодунун автобузу-биле чедип, дыштаныр аргалыг апарган.

РФ-тин Президентини Б. Н. Ельцин бо чылдың май 31-де № 170-рп айтышкынын өзугаар автомашина, чымчак эт-херексел болгаш технолог-түлүк херекселдер сандып алыры-биле Кызылдың школаринтернадынга 300 мун рубльди үзүп берген. Б. Н. Ельцин эрткен чылын школаринтернаның өөрсеникчилеринге 200 мун рубльди база бергенин өөрсеникчилер.

ГУМАНИТАРЫЛЫГ ДУЗА

ТР-нин Кыды камгалап, эм-тан болгаш техниктиг хандырылга яамызында гуманитарлыг дузаламчы чүгү келген.

Халдавырлыг аарыглар талазы-биле эпидемиология байдалын экижидери-биле Тывада 27360 доллар өртөктиг яныз-бүрү эмнер келген. Ону республикага Руслан Аймакаев чедирип келген. 240 шарыг эмнерни республиканың кеш аарыг диспансеринче чоруткан, оон улаштыр кожууннарже херектел аайы-биле хуваарын көргөн.

Василий КРИВДИК.

ОЛЧА-АЖЫК АРБЫДААР

Амыр Конгарович Кара-Сал Барыын-Хемчик кожуунун Эрги-Барлык сумузуна ажил-ишчи кижилерин бирээзи. Кажан бо девискээрин улустары арат ажил-агыйларын тургузуп эгелээр, оон ол чыда калбаан. Бо дээрге "чеве" дээр-ле ажил-иш доран бүде бербес, акша-көпөөк төктүп келбес берге херек болган. Ону чүгле кызымак ажилгыр, саң-өөнү, экономиканы билер,

сайгарлыкчы, тывынгыр бодалдарыг, кижилер шыдажыр эртер. Ындыг шынарлар Амыр Кара-Салда бар болганындан чеди чыл дургузуна амыдал келгеш, арат ажил-агыйларын экономиказы билгилеп орат.

Бо биче коллектив чер болгаш мал ажилы хөгжүдүр улганышкынын. Бода, шээр, чылгы малдарын, хаванын эвээш эвести өстүрүп турар. Олардан алган продуктуларын боттарының херекелдеринге ажыглап, артыкшылдын сайгаргаш, акша-көпөөк амыдал ап турар болу берген. Малын серини өттүгү тайгаже чылгааладып үне берген. Кадарчылар чылдыңна чайгы, күскү семиртилгеже кичээнгей салып турар. Ол дээрге кыштан хур ажарнын, хөй мал төдү база продуктулар алырын үндөзүн деп санаарлар.

Арат ажил-агый, оон удуртукчузу Амыр Кара-Сал

бодунун биче бүдүрүлгелерин амыдал алырынче сөөлүгү уде сагышты салып турар. Баштай тыва далган дээрбизин кылып алган. Коллективтин бодуна-даа, ол девискээрин чурттакчы чонунга-даа ол ачы-дузаны чедирип турар. Оон соонда чиг далган дээрбизи кылып алыр болди берген, сагынгыр, тывынгыр, кылбазы чок Амыр оон база кылып ап шыдаан. Орта дээрбедээн далганын шынары эки, тараалыг улус

орта дээрбедээн ап турар. Магазинден олар далган сатпастай бергенер. Дээрбизи, тараазы, далганы бар болганда Амыр Конгарович хлеб быжырап чер кылырын шиттирлээн. Ону дээрбенин чанында туткан, херектиг дериг-херекселдерин тып алган. Хлеб быжырап печканын шынарлыг кылган, ону ыш-биле одаар. Хлебти шенеп быжырага шынары багай эвес болган. Арат ажил-

агыйнын бо биче бүдүрүлгелери оон төвүнде турар. Чаа дүжүттү ажаап алган соонда хлебти быжырып эгелээр, чоңга садыгларын планнап турар. Ажил-агый бодуна херекелээр база садар эвээш эвес мал чемнерин белеткээрине кирген. Амырнын арат ажил-агыйнын амыл бүдүгүр, олча-ажыг көвей-ле болуң!

Тоон-оол ХЕРТЕК.

Кижилер болгаш чылдар

ТУДУГЖУГА ТУРАСКААЛ БООП...

Би-Хем биле Каа-Хемин каттышкан белдиринге Кызыл 1914 чылда тунуп эгелээ деп тогуу материалдарында бижип турар. Бичан бичин каза...

Устүнде одурууларны бижип ораш, чоңуң чыдааң ушубу-биле бажым тукан Турресанчы Кызыл Дуржугазын Солчуксааным Тудугжулар, мольжылар деп, ярлап турарында...

— Аванни Чаштаан-оол, ачанын Маскыр Хомушку дээр. Уруг-дары беш киж...

САГЫШ ӨӨРТҮР БАРЫМДАА

Бо чыл-биле каттай республиканын аян-чорукка ынак башкылары ам 4 удаа боттарын мергежилни...

БӨМБҮРЗЕКТЕ ЭҢ КЫРГАН ЭНЕ

НАЙРОБИ (РИТА—СЧТА-нын корр.) Кениянын төп можунуң чурт...

СБС-АГРО-НУҢ ТЫВАДА ДЕВИСКЭЭР ААЙЫ-БИЛЕ ФИЛИАЛЫ ООҢ СИЛЕРНИҢ ОРГАНИЗАЦИЯГА БЭЭР АРГАЛАРЫ БОЛЗА: — туду ашканы дажылаар болгаш шыгжаар уде...

Кубокка хамаарыштыр бодалдар

МӨӨРЕЙНИҢ НЕГЕЛДЕЗИН ӨСКӨРТПЕС

Тыва Республиканың Президентиниң Кубогу дээш маргылдаа бо чылын беш дугаар эртип, бешки юбилейи чылды демделээни ол. Бодум хуумда бо солун одаан-мөөрөйге эгезинден бо чылга чедир беш чыл улаштыр судьялап келдим...

Бир-ле дугаарында демделекээр кол бодалымга доктаапка көрөйн. Кандыг-даа чагай үлө-херекке үрөжини баштай чашкан эгелекчи эки ээ турар. Маана улуг ролду бистин Президентиниң — Чазак Баштыны Ш. Д. Ооржак ойнаанын шупту-вуз билер бис. Шериг-оол Дизижикинин республиканын волейбол федерациязынга кирген саналы-биле Президент Кубогу дээш маргылдааны чыл саннада эртинер шитпирин үндүргөн чүве болгай.

Шериг-оол Ооржак колчы, студент анык чылдарында спорттун бо хевиринге хандыкшаан болгаш, бистин Тывага эне непертерей турган кол бөмбүүнү сайзырал чавызап батканын барымдаалап көргөш, Чазактын өмүзүндүн деткички болурун аазаш, ону херек кырында амдыраала боттандырып шыдады-даа. Бичанга Президент Ш. Ооржак мөгейип, ону хундулээр, чоргарларын эргелик бис деп санап чоруур ужурум ында.

Хол бөмбүү кезек када өжүп бар чыкканы кандыг-даа маргыш чок шын болурун ында. Бичалла-даа ол үеде спорт ажилдачыларының талазындан хостуг хүрөшкө кол кичээгенин салып, чангыс талаай бергенин утпаан бис. Волейболду спорттун чугула хевир кылдыр санавайн, хостуг хүрөшкө шын бергенин эртен уевистин частырып болбайн канчаар.

Тыва Республиканың Президентиниң Кубогу дээш маргылдаанын шаанналары дыка шыраак. Россиянын кайы-даа девискээринде кандыг-даа президент, губернатор шак бо хире улуг шаанналар тываындар турар. Чижек кылдыр алдыга, бети дээрге бестин буступ дүшкөн СССР-ниң каш дакпыр чемпиону "Уралочка" команданын ойнакчылары, кол тренери мындаг бектик шаанналарын албайн турар. Чогу-на моон ужурунда ТР-ниң Президент Кубогу дээш маргылдааны эң бектик спорттук дөңгөлөк эртинер бистин дорт сорулга апаары кымга-даа билдингир, а херек кырында бисте арай чидиргей апарганын ТР-ниң Курспорт комитети (даргаазы С. Ы. Ооржак), республиканын волейбол федерациязы (даргаазы Х. Д. Монгуш) эскерип-ле турлар ынаан.

ол айтырыг ам-даа ажык болуп арттышаан. Волейбол федерациязының дээштиг хемчеглер ап, дүз чедириптер шаа чок болганындан үстүнде адааным четпестерин үнүп кээп турар чылдагааны ында деп санаар мен.

Бо чылгы маргылдаага бир өлчөк болган таварылганы база бижир бодалым. Ийи дугаар шөлге ийи команда судьянын эдиксиниң адаа-биле үнүп келгеш, чаа-ла изирниктир ойнай каапкыш, мөөрөйлеп кириптериниң кыры турда, ол оюнуң хенертен ара соксаңнар дээш айтышкын келди. Бир шак болганда, Ак бажындан тускай айтышкын алдызы деп хол бөмбүүнү федерация даргазы, маргылдааның кол судьязы онза динчадыг кылдылар. Олар оюну беш партиядан ойнаар "кылдыр шитпир үндүрдү. Айтышкынны Ак бажындан эң улуг дужаалдыгларын бирээзи орадакчы дүжүмет бергени чоорту илереп кээр мындаг болду.

Маргылдааның бугу негелдерин хамык оюннар эгелевин турда-ла, адаан-мөөрөй өскүсү үнүзүндө-ле волейбол талазы-биле Россиянын судья коллегиязының даргазынын орадакчызы, делегей чергелиг судья Погориниң киржилгези-биле бирден бирээ чокка сайгырык дужурушкан турду. Анаа демгү дээди дужаалдыг дээрги дарга боду киржи олорушкан болгай. Артында-ла кол ойнакчы, бугу харыс салганы мойнуңа салыр, спортчу этиканы сагыр, өскелерге коскү үлгериң хууда мөзү-бүдүжү, топтуг аажы-чачы-биле хойуну мурунуга бараалгадыр ужурул турган дарга-дыр ийин. Волейболистерниң судьялар-биле каттышканын ити чугулаада негелдерини хуулаажып турда, дадагаллаан айтырыгларын салбайн баргаш, маргылдааның кол ойнакчылары каниетке чалай бээрге, кайн тааржыр. Ойнакчы кижидир деп үстүнде айттым. Бичанга шөлгө мөөрөйлеп негелдерин өскөртип, орта холгаарлажыр кандыг эргелиги?

Судьяларын аразында волейболдан хоорук билдире шиткекчилер маргылдааның шынарлыг эртеринге шаптык катканы база чадавас. Холунда тудуп алган шыныылгазы-даа чок, кандыг-даа аттестация эртинериниң чеме-лексеп ораарым ол. Хүн бүрү болур оюннарнын графигинде кымның, каян, кандыг командаларын судьялары баш бурунгаар бижип каан турар ужурул. Бисте ындаг эвес болгай. Чамдык судьялар даргалар көрүп каанда, болган көрүзүр дээ-даа чүве шыкыш, шиткекчи олурар бектигичеш үе халый бээр таварылга чеже-даа катап болганын ам-даа көрүп тур бис.

Кол судья — кончук харыс салгалыг хүлээлге. Уругларын кол судьязының техниказы, шынары элээн бурунгаарлы берген деп чугаалап болур. Ол дээрлер спортка улуг бажы-дыр. Хол бөмбүү сайзырадыр дээш Президентиниң сагыш човаашкыны халас борбаны билдингир. Мен борта, бо маргылдааны эртинер турарын талазы-биле чамдык бодалдарымны, сүмелеримни кирип көрөйн. Маргылдаага киржи турар команданың кижинүң ол кожуунда чурттап турары, төлээп келген организациязында, а албан черинде ажилдап азы өренип турары албан болур ужурул. Бо талазы-биле маргылдааның организациястан эртинер турган оргкомитет багай эвес ажилдап, ырак-чооктан судьяларын чалап эк келген-даа улус болду. Эр улустун түнчөл оюннарнынга каян "Восток" биле педучилищениң командазы ойнап турда, судья А. Саргыларын "Восток-ту" талазынче чая шинде бээр каракка көзүндүр илден болганы көрүчүлери билгеш болган адыкчылар.

Светлана Тодешева кады ажилдап турганы судьяларын эргелерин кызыгарлап, бедигээшкө каш катап үнүп, оон сонугурагалын көдүргөн командаларын өрү тыртып, чоң мурунуга шала-ла удуургаксыг хөөнүг кылдыр көзүлгөн. Ол дугайында судьялар база бижир бодалымды чажырабайн чугаалап турдулар. Кандыг-даа ажил төлөвирлиг. Судьялар дээш төлөвир кылдыра, судьяларын категориязын барымдаалаар ужурул турбуже, каш борбак акша-тогерик-биле ыскарып, карак чаап мегелеп каар боордур. Оон мурунда чылдарда шууг төлөвирин турганы судьялар билер. Бо удаада судьялар база хомудап чыдып калган. Оюннар дугайында өөрүнчүгүн чүңү чугаалаар боор. Эң тергин деп демделептер ойнакчылар оолдарда-даа, уругларда-даа каш-ла саныг деп үнөпөлөр. Чүгө бектик шаанал (акша) дээш ындамында чыгып, ойнакчылар салып ап турары багай. Чер-черлерде сеткил-чүрээнден волейболга бергиден, анык-өскөн аразында ажилды доктаамал чорудуп турар тренерлер ам-даа чок бооп турарын маана дору-биле айтып, ажык чугаа кыларыңче спорттун бо хевирин хөгүзүр дээш сагыш салып чоруур специалистерни кыгырдым. Черле ынаш, бо маргылдаага эне шыраак деп шылаттыганын шилдир дөң келген боор. Чылдынна эки түнчөл-даа көргүсөп, кошкак белектер кээп турар командалар бар-дыр. ТР-ниң Президент Кубогу республиканың күш-культура коллективтеринин аразында маргылдаа эвес, чылда чангыс катап болур улуг хемчээлдик спорттук мөөрөй шырактар ачырдатыр демисеип тургаш, дадыгышкын аларын шолазы-дыр. Ону эне бектик дөңгөлөк эртинерге ойнакчыларга-даа, судьяларга-даа эзулуг шыгалда болуру чугаажок. Кубок маргылдаазы, ылангыя анык салгалга өздүдени бээр чугаажок. Бугу назымны иштинде волейбол ойнап, тренерлер, судьялар келген кижилер болгаш, анаа хайгааракчы болуп, хажымынга артапы-биле чамдык бодалдарым, санал-оонам бижип кадым.

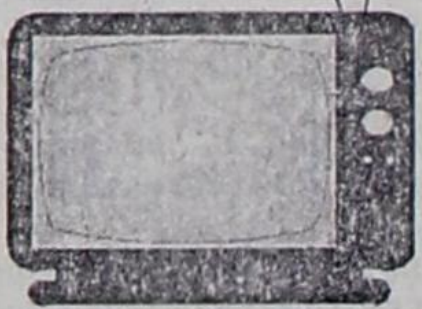
Республиканың Курспорткомитети (С. Ы. Ооржак) ТР-ниң волейбол федерациязы (Х. Д. Монгуш) шыныг сөглээрге, кижиги өштүг дээш ыкышак хөөнөргө алысаалыңар. Ам-даа харызаавыс үзүлбөз, бир эвес херек болза кады ажилдашылга киржинерге, арга-сүме калдарыңга, дузалажырыңга белең мен.

НИКОЛАЙ КУВЕЗИН. ТР-ниң алдарлыг ажилдакчызы, РФ категориялыг судья, спорт мастеринге кандидат. Сергей ХЕРТЕК.

ВОЛЕЙБОЛДУ — СУУР БҮРҮЗҮНГЕ

1995 чылда Президентиниң Кубогу дээш бир дугаар маргылдаага эр улустун 20, херээжен улустун 20 шупту 40 командаларга 350 ажык спортчулар киржиң чүве. Маргылдааның байырлыг аждышкынынга Президент Ш. Д. Ооржак чүве чугаалаан. — 1960-70 чылдарда республикага хол бөмбүү хөлчөк непертерей турган. Ону ойнавас көдээ суур чок турган — деп, Шериг-оол Дизижикинин демделээш, — ол оюн чоорту бодунун массалык чоруун чидирип, спорт талаарже шилчип бергени айткан. Спорттун бо хевирин непертерей сорулга-биле чыл-саннада Президент Кубогу дээш хол бөмбүүнү маргылдааны доктаамал эртинерин, ону чурттаакчылар бурузүнге непертерейне спортчуларын кыгырган. Президент Кубогу дээш баштайгы маргылдаага эртен соонда көрүчүлериң, адыкчыларын бодалдары аны-аныг болулааны мени ам-даа сагындарып чоруур. Ол чылын маргылдаага тийлекчи болган командаларын тренер аттыг кижилери "Жигули" машиналар-биле шааннатканы шууг элдептиг. Хоочун хол бөмбүкчүзү, республиканың каш дакпыр чемпиону чоран Николай Кувезиниң бодалы мындаг чоран: — Бир эвес мени машина-биле шаңнаан болза, албас мен, кандыг-даа шаанал оон эзинге төлөптиг болур ужурул. Бир эвес Президент ынан: "Беш чыл хол бөмбүүнү команданың удуртуп, республика деннедиг маргылдааларга 2-3 катап чемпионна команданың тренерин беш чыл болгаш "Жигули" машина-биле шаңнаар мен" дээр болза, республикага хол бөмбүү моон-даа улуг сайзыралды алыр турган ийик. Хоочун хол бөмбүкчүзү, күш-ажылдын хоочуну Монгуш Шыроптың: "Шаанналар хөлүн эртин тур ыкыш" — деп органың база динчадым. Бичан оолдардан бирги черни Сүт-Холдун, уруглардан ТКУ-нун "Башкы" командазы алган болгай. Ам-даа Сүт-Холдун, ТКУ-нун командалары багай эвес ойнап турлар. Бо чылгы Президентиниң Кубогу дээш маргылдаага шупту 44 командалар киришти, сан талазы-биле шоолуг өздүде албаан-даа болза, ойнаарыңа техниказы, шынары элээн бурунгаарлы берген деп чугаалап болур. Ол дээрлер спортка улуг бажы-дыр. Хол бөмбүү сайзырадыр дээш Президентиниң сагыш човаашкыны халас борбаны билдингир. Мен борта, бо маргылдааны эртинер турарын талазы-биле чамдык бодалдарымны, сүмелеримни кирип көрөйн. Маргылдаага киржи турар команданың кижинүң ол кожуунда чурттап турары, төлээп келген организациязында, а албан черинде ажилдап азы өренип турары албан болур ужурул. Бо талазы-биле маргылдааның организациястан эртинер турган оргкомитет багай эвес ажилдап, ырак-чооктан судьяларын чалап эк келген-даа улус болду. Эр улустун түнчөл оюннарнынга каян "Восток" биле педучилищениң командазы ойнап турда, судья А. Саргыларын "Восток-ту" талазынче чая шинде бээр каракка көзүндүр илден болганы көрүчүлери билгеш болган адыкчылар.

И Ю ЛЬ 19-ТАН 25-КЕ ЧЕДИР

Шынык июль 19

ОРТ
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 "Гарри — хар киж", т/с.
15.40 Мультисериял.
15.55 Сыдыстар шагы.
16.30 Он алды харга чедир...

17.00 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 "Графиня де Монсоро", уран-чечен фильм.
19.15 "Бистер" деп программа.
20.00 "Кадын Марпл", детектив.
21.00 УЕ.
21.35 Агаар.
21.40 "Дыналгыже соктаар", фильм.
23.15 Бут бөмбүүнүн допчула.
23.45 МЕДЭЭЛЕР.
00.00—01.45 "Таныжып алынар, Балуев-дир!", фильм.

"РОССИЯ"
16.00 ШАККА ЧЕДИР ПРОФИЛАКТИКА.
16.00 "Думбо", уругларга барымдаалык фильм.
16.15 Музыка.
16.30 "Баштайгы ошкакыш-кынар", т/с.
17.00 МЕДЭЭЛЕР.
17.30 Суурга.
18.10 Гомеопатия болгаш кадыкшыл.
"ТЫВА"
18.15 Мультифильм.
18.35 "Чайгы чайганыш".
18.50 МЕДЭЭЛЕР.
19.00 Хунун-не.
19.20 ТЫВА ЧЕРДЕ.

19.40 Коллаж.
"РОССИЯ"
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 Тодаргайы-биле.
20.40 Баштайгы көрүштөн ынакшыл.
21.10 "Бөлүк эр кижилер", боевик.
22.35 Акуна матата.
23.40 Дежурный кезек.
23.55 МЕДЭЭЛЕР.
00.25—01.05 Орус лото.
НТВ
7.00 БӨГҮН.
7.25 Градусник.
7.30 Криминал.
7.40 Мен — камгалакчызы мен.

7.50 Дуза.
7.55 Акша айтыры.
8.05 Дирг амытаннар дугайында медээлер.
8.10 Мультифильм.
8.20 Кардан өзээ.
8.25 Градусник.
8.30 Криминал.
8.45 Мен — камгалакчызы мен.
9.00 БӨГҮН.
9.10 "Чедимчелиг солдаттар", уран-чечен фильм.
10.00 БӨГҮН.
10.15 ДУУНГУ ТҮННӨЛДӨР.
11.15 "Ойнаар-кыстар".
11.30 ТҮННӨЛДӨР. Дүнеки чугаалар.

12.00 БӨГҮН.
12.20 "Хүртүден чайла!".
12.30 "Эрги телевизор".
14.00 БӨГҮН.
14.20 Бажың ажылы.
14.55 Мультифильм.
15.20 БО ШАКТА.
16.00 БӨГҮН.
16.25 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.
17.20 Дуза.
17.45 Криминал.
18.00 БӨГҮН.
18.30 ТҮННӨЛДӨР. Дүнеки чугаалар.
19.05 "Сансет Бичиге ынакшыл болгаш оон чажыттары", т/с.

20.00 БӨГҮН.
20.25 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.25 "Плющихада үш терек", уран-чечен фильм.
23.00 БӨГҮН.
23.40 "Намедни-61".
00.20—01.11 Антропология.
ТВ ЦЕНТР
13.55 МЕДЭЭЛЕР.
14.15 "Буруулуу", т/с.
15.25 "Экспедиция", барымдаалык сериал.
15.55 МЕДЭЭЛЕР.
16.00 "Дил биле Паско", т/с.
17.40 Петровка, 38.

17.55 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 "Бирги чергениң өлүрүшкүнү", т/с.
21.25 "Элвин болгаш хооруктер", м/с.
21.55 МЕДЭЭЛЕР.
22.15 Сайгарлыкчы Москва.
23.55 КЕЖЭЭКИ МЕДЭЭЛЕР.
00.30 "Наварро", уран-чечен фильм.
03.00 "Манхэттенни чагырыптар мен", т/с.
03.55 Петровка, 38.
05.00 МЕДЭЭЛЕР.

Шынык июль 20

ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
11.15 Каткы-хог панорамазы.
11.50 Хуу библиотекта.
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.15 "ДОБРЫЙ ДЕНЬ", телеканал.
13.00 "Амы-тындан артык салгы", т/с.
14.05 Мультисериял.
14.30 "Кады" деп программа.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 "Гарри—хар киж", т/с.

14.00 Мультисериял.
15.50 Аас-кежикти таварылга.
16.30 Он алды харга чедир...
17.00 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 "Графиня де Монсоро", уран-чечен фильм.
18.15 Ол мыччаар болган.
20.00 "Кадын Марпл", барымдаалык сериал.
21.00 УЕ.
21.35 Агаар.
21.40 "Ийи Федор", уран-чечен фильм.
23.15 "Адаттыныкчылар: Алексей II".
23.50 Москванын кинофестивалынын аждышыккыны.
00.50 МЕДЭЭЛЕР.
01.05—01.55 "Карангы дээр", салгы", т/с.

7-ги сериясы.
"РОССИЯ"
7.00—9.45 Эртегиниң мендизи-биле, Россия!
7.20 Шунту улус ыңча джир.
7.45—7.56 Дамчыдылгалар программазы.
9.15 Дежурный кезек.
9.45 Барааннарны — почта дамчыштыр.
10.10 "Миледи", т/с.
11.00 МЕДЭЭЛЕР.
11.35 "Бичиге тоянчы", т/с.
12.30 "Мээн өг-бүлө".
13.30 Диван кырында садыг.
14.00 МЕДЭЭЛЕР.
14.30 "Антонелла", т/с.
15.25 "Байлар болгаш алдарлыгылар", т/с.
16.15 Музыка.
16.30 "Баштайгы ошкакыш-кынар", т/с.

кынар", т/с.
17.00 МЕДЭЭЛЕР.
17.30 Суурга.
18.05 Гомеопатия болгаш кадыкшыл.
"ТЫВА"
18.15 Кайгамчыкты делегейинис.
18.25 "Азия Төвүнүн кадынары", катап көргүзүг.
18.55 МЕДЭЭЛЕР.
19.05 Көдээ амдырал.
19.30 МЕДЭЭЛЕР.
19.40 Коллаж.
"РОССИЯ"
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 Тодаргайы-биле.
20.45 "Аншлаг" көргүзөр.
21.20 "Шоо-бөрүнү өлүрерле", детектив.

22.50 Урмас Отт.
23.55 Дежурный кезек.
00.10 МЕДЭЭЛЕР.
00.40 "Витебскиде славян базар" деп фестивалдың хүн демделгели.
00.50 Автомотоспорт.
01.40—01.55 Диван кырында садыг.
НТВ
7.00 БӨГҮН.
7.25 Градусник.
7.30 Криминал.
7.40 Мен — камгалакчызы мен.
7.50 Дуза.
7.55 Акша айтыры.
8.05 Дирг амытаннар дугайында медээлер.
8.10 Мультифильм.
8.20 Кардан өзээ.
8.25 Градусник.

8.30 Криминал.
8.45 Мен — камгалакчызы мен.
9.00 БӨГҮН.
9.10 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
10.00 БӨГҮН.
10.15 "Плющихада үш терек", уран-чечен фильм.
11.40 Мультифильм.
12.00 БӨГҮН.
12.20 "Хүртүден чайла!".
12.30 "Эрги телевизор".
14.00 БӨГҮН.
14.20 "Доктор Куин, херэжен — эмчи", 1-ги сериясы.
15.20 БО ШАКТА.
16.00 БӨГҮН.
16.25 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.
17.20 Дуза.

17.45 Криминал.
18.00 БӨГҮН.
18.30 БО ШАКТА.
19.05 "Сансет Бичиге ынакшыл болгаш оон чажыттары", т/с.
20.00 БӨГҮН.
20.30 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.30 "Шерлок Холмс биле доктор Ватсон", уран-чечен фильм.
23.00 БӨГҮН.
23.40 "Намедни-62".
00.20—01.11 Антропология.
ТВ ЦЕНТР
13.55 МЕДЭЭЛЕР.
14.15 "Буруулуу", т/с.
15.25 "Экспедиция", барымдаалык сериал.
15.55 МЕДЭЭЛЕР.

16.00 "Дил биле Паско", т/с.
17.40 Петровка, 38.
17.55 МЕДЭЭЛЕР.
19.00 Ток-шоу.
19.55 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 "Бирги чергениң өлүрүшкүнү", т/с.
21.25 "Элвин болгаш хооруктер", м/с.
23.55 МЕДЭЭЛЕР.
22.15 Сайгарлыкчы Москва.
23.55 КЕЖЭЭКИ МЕДЭЭЛЕР.
03.00 "Манхэттенни чагырыптар мен", т/с.
03.55 Петровка, 38.
05.00 МЕДЭЭЛЕР.

Шынык июль 21

ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
10.15 "Каламбур".
10.50 Мультисериял.
11.00 Хуу библиотекта.
11.10 "Сыдыстар дайыны".
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.15 "Добрый день", телеканал.
13.00 "Амы-тындан артык салгы", т/с.

14.05 Мультисериял.
14.30 "Кады" деп программа.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 "Гарри — хар киж", т/с.
15.45 Тергиниң өнүктөр.
16.00 Джунглиниң кыйгызы.
16.30 Он алды харга чедир...
17.00 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 "Графиня де Монсоро", уран-чечен фильм.
19.15 КИЖИ БОЛГАШ ХООЙЛУ.
20.00 "Кадын Марпл", сериал.

21.00 УЕ.
21.35 Агаар.
21.40 "Кызыл-ла көр, угбай", комедия.
23.25 "Адаттыныкчылар: Алексей II".
00.00 "Карангы дээр", 8-ки сериясы.
00.50—01.05 МЕДЭЭЛЕР.
"РОССИЯ"
7.00—9.45 Эртегиниң мендизи-биле, Россия!
7.20 Шунту улус ыңча джир.
7.45—7.56 Дамчыдылгалар программазы.
9.15 Дежурный кезек.

9.45 Барааннарны—почта дамчыштыр.
10.10 "Миледи", т/с.
11.00 МЕДЭЭЛЕР.
11.35 "Бичиге тоянчы", т/с.
12.30 "Мээн өг-бүлө".
13.30 Диван кырында садыг.
14.00 МЕДЭЭЛЕР.
14.30 "Антонелла", т/с.
15.25 "Черлик элчи", т/с.
16.15 Музыка.
16.30 "Баштайгы ошкакыш-кынар", т/с.
17.00 МЕДЭЭЛЕР.
17.30 Суурга.

демделгели.
00.30—00.45 Диван кырында садыг.
НТВ
7.00 БӨГҮН.
7.40 Градусник.
7.45 Криминал.
7.55 Мен — камгалакчызы мен.
8.05 Дуза.
8.10 Дирг амытаннар дугайында медээлер.
8.15 Мультифильм.
8.25 Кардан өзээ.
8.35 Бөгүн—Москвада.
8.50 Мен — камгалакчызы мен.
9.00 БӨГҮН.
9.10 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
10.00 БӨГҮН.
10.15 "Шерлок Холмс биле доктор Ватсон", уран-чечен фильм.
11.35 Мультифильм.
12.00 БӨГҮН.
12.20 "Хүртүден чайла!".
12.30 "Эрги телевизор" көргүзөр.
14.00 БӨГҮН.
14.20 "Доктор Куин, херэжен—эмчи", т/с.
15.20 БО ШАКТА.
16.00 БӨГҮН.
16.25 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.
17.20 Дуза.

22.55 Национал музыка фестивалы.
00.00 Дежурный кезек.
00.15 МЕДЭЭЛЕР.
00.45 "Витебскиде славян базар" деп фестивалдың хүн демделгели.
01.25—01.40 Диван кырында садыг.
НТВ
20.00 ШАККА ЧЕДИР ПРОФИЛАКТИКА.
20.00 БӨГҮН.
20.25 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.20 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.

22.05 "Сансет Бичиге ынакшыл болгаш оон чажыттары", т/с.
23.00 БӨГҮН.
23.40 Мергежи — репортер.
00.00 Бут бөмбүү. Россиянын чемпиондыгы.
02.00—02.51 Антропология.
ТВ ЦЕНТР
13.55 МЕДЭЭЛЕР.
14.15 "Буруулуу", т/с.
15.20 "Экспедиция", барымдаалык сериал.
15.55 МЕДЭЭЛЕР.
16.00 "Дил биле Паско", т/с.
17.40 Петровка, 38.

17.55 МЕДЭЭЛЕР.
19.00 Хоорайге кичээңгей.
19.55 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 "Бирги чергениң өлүрүшкүнү", т/с.
21.25 "Элвин болгаш хооруктер", м/с.
21.55 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 "Килиманджаронун кылын хары", уран-чечен фильм.
03.00 "Манхэттенни чагырыптар мен", т/с.
03.55 Петровка, 38.
05.00 МЕДЭЭЛЕР.

Шынык июль 22

ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
10.15 Джентльмен-шоу.
10.50 Мультисериял.
11.00 Хуу библиотекта.
11.10 "Сыдыстар дайыны".
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.15 "Добрый день", телеканал.
13.00 "Амы-тындан артык салгы", т/с.

15.15 "Гарри — хар киж", т/с.
15.45 Кандыг-даа чүве бооп болур!
16.00 "Сезам кудумчу".
16.30 Он алды харга чедир...
17.00 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 "Графиня де Монсоро", уран-чечен фильм.
19.15 "Утказынар дээр".
20.00 "Кадын Марпл", детектив.
21.00 УЕ.
21.35 Агаар.
21.40 "Мен эвес-тир мен, а бо кижидир!", комедия.
23.20 "Адаттыныкчылар: Алексей II".
23.50 "Кара дээр", 9-ку сериясы.
00.40—00.55 МЕДЭЭЛЕР.

7.00 Эртегиниң мендизи-биле, Россия!
7.20 Шунту улус ыңча джир.
7.45—7.56 Дамчыдылгалар программазы.
9.15 Дежурный кезек.
"РОССИЯ"
7.00—9.45 Эртегиниң мендизи-биле, Россия!
7.20 Шунту улус ыңча джир.
7.45—7.56 Дамчыдылгалар программазы.
9.15 Дежурный кезек.

17.30 Суурга.
"ТЫВА"
17.55 "Чуректин ханызындан".
18.30 МЕДЭЭЛЕР.
18.40 "Эзир чуртунун хоеннери", Демир-оол Кежиктиг.
19.10 "Тувинская правда" 75 харлаптурар.
19.40 МЕДЭЭЛЕР.
19.50 Коллаж.
"РОССИЯ"
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 Тодаргайы-биле.
20.45 Ийи роль.
21.35 "Корнуэльдин чажыды", уран-чечен фильм.
22.40 "Хертик көрүп тур".
23.35 Дежурный кезек.
23.50 МЕДЭЭЛЕР.
00.20 "Витебскиде славян базар" деп фестивалдың хүн демделгели.
00.45 Диван кырында садыг.

7.00 БӨГҮН.
7.40 Градусник.
7.45 Криминал.
7.55 Мен — камгалакчызы мен.
8.05 Дуза.
8.10 Дирг амытаннар дугайында медээлер.
8.15 Мультифильм.
8.25 Кардан өзээ.
8.35 Бөгүн—Москвада.
8.50 Мен — камгалакчызы мен.
9.00 БӨГҮН.
9.10 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
10.00 БӨГҮН.
10.15 "Шерлок Холмс биле доктор Ватсон", уран-чечен фильм.
11.35 Мультифильм.
12.00 БӨГҮН.
12.20 "Хүртүден чайла!".
12.30 "Эрги телевизор" көргүзөр.
14.00 БӨГҮН.
14.20 "Доктор Куин, херэжен—эмчи", т/с.
15.20 БО ШАКТА.
16.00 БӨГҮН.
16.25 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.
17.20 Дуза.

20.00 ШАККА ЧЕДИР ПРОФИЛАКТИКА.
20.00 БӨГҮН.
20.25 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.20 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.

20.30 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.30 "Шерлок Холмс биле доктор Ватсон", уран-чечен фильм.
23.00 БӨГҮН.
23.40 "Намедни-63".
00.15 Антропология.
01.00—01.52 "Бут бөмбүү" клуб. Россиянын чемпиондыгын көргүзөр.
ТВ ЦЕНТР
13.00 МЕДЭЭЛЕР.
14.15 "Буруулуу", т/с.
15.20 "Экспедиция", барымдаалык сериал.
15.55 МЕДЭЭЛЕР.
16.00 "Дил биле Паско", т/с.
17.40 Петровка, 38.
19.15 Бут бөмбүүнүн дуга-

Имнда чугаалар.
19.55 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 "Бирги чергениң өлүрүшкүнү", т/с.
21.25 "Элвин болгаш хооруктер", м/с.
21.55 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 "Арыг алды", уран-чечен фильм.
03.00 "Манхэттенни чагырыптар мен", т/с.
03.55 Петровка, 38.
05.00 МЕДЭЭЛЕР.

Шынык июль 23

ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
10.15 Мааски-шоу.
10.40 Смак.
11.00 Мультисериял.
11.10 "Сыдыстар дайыны".
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.15 "Добрый день", телеканал.
13.00 "Амы-тындан артык салгы", т/с.

15.15 "Гарри — хар киж", т/с.
15.45 Кандыг-даа чүве бооп болур!
16.00 "Сезам кудумчу".
16.30 Он алды харга чедир...
17.00 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 "Графиня де Монсоро", уран-чечен фильм.
19.15 "Утказынар дээр".
20.00 "Кадын Марпл", детектив.
21.00 УЕ.
21.35 Агаар.
21.40 "Мен эвес-тир мен, а бо кижидир!", комедия.
23.20 "Адаттыныкчылар: Алексей II".
23.50 "Кара дээр", 9-ку сериясы.
00.40—00.55 МЕДЭЭЛЕР.

7.00 Эртегиниң мендизи-биле, Россия!
7.20 Шунту улус ыңча джир.
7.45—7.56 Дамчыдылгалар программазы.
9.15 Дежурный кезек.
"РОССИЯ"
7.00—9.45 Эртегиниң мендизи-биле, Россия!
7.20 Шунту улус ыңча джир.
7.45—7.56 Дамчыдылгалар программазы.
9.15 Дежурный кезек.

17.30 Суурга.
"ТЫВА"
17.55 "Чуректин ханызындан".
18.30 МЕДЭЭЛЕР.
18.40 "Эзир чуртунун хоеннери", Демир-оол Кежиктиг.
19.10 "Тувинская правда" 75 харлаптурар.
19.40 МЕДЭЭЛЕР.
19.50 Коллаж.
"РОССИЯ"
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 Тодаргайы-биле.
20.45 Ийи роль.
21.35 "Корнуэльдин чажыды", уран-чечен фильм.
22.40 "Хертик көрүп тур".
23.35 Дежурный кезек.
23.50 МЕДЭЭЛЕР.
00.20 "Витебскиде славян базар" деп фестивалдың хүн демделгели.
00.45 Диван кырында садыг.

7.00 БӨГҮН.
7.40 Градусник.
7.45 Криминал.
7.55 Мен — камгалакчызы мен.
8.05 Дуза.
8.10 Дирг амытаннар дугайында медээлер.
8.15 Мультифильм.
8.25 Кардан өзээ.
8.35 Бөгүн—Москвада.
8.50 Мен — камгалакчызы мен.
9.00 БӨГҮН.
9.10 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
10.00 БӨГҮН.
10.15 "Шерлок Холмс биле доктор Ватсон", уран-чечен фильм.
11.35 Мультифильм.
12.00 БӨГҮН.
12.20 "Хүртүден чайла!".
12.30 "Эрги телевизор" көргүзөр.
14.00 БӨГҮН.
14.20 "Доктор Куин, херэжен—эмчи", т/с.
15.20 БО ШАКТА.
16.00 БӨГҮН.
16.25 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.
17.20 Дуза.

20.00 ШАККА ЧЕДИР ПРОФИЛАКТИКА.
20.00 БӨГҮН.
20.25 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.20 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.

20.30 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.30 "Шерлок Холмс биле доктор Ватсон", уран-чечен фильм.
23.00 БӨГҮН.
23.40 "Намедни-63".
00.15 Антропология.
01.00—01.52 "Бут бөмбүү" клуб. Россиянын чемпиондыгын көргүзөр.
ТВ ЦЕНТР
13.00 МЕДЭЭЛЕР.
14.15 "Буруулуу", т/с.
15.20 "Экспедиция", барымдаалык сериал.
15.55 МЕДЭЭЛЕР.
16.00 "Дил биле Паско", т/с.
17.40 Петровка, 38.
19.15 Бут бөмбүүнүн дуга-

Имнда чугаалар.
19.55 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 "Бирги чергениң өлүрүшкүнү", т/с.
21.25 "Элвин болгаш хооруктер", м/с.
21.55 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 "Арыг алды", уран-чечен фильм.
03.00 "Манхэттенни чагырыптар мен", т/с.
03.55 Петровка, 38.
05.00 МЕДЭЭЛЕР.

Шынык июль 24

ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
10.15 Мааски-шоу.
10.40 Смак.
11.00 Мультисериял.
11.10 "Сыдыстар дайыны".
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.15 "Добрый день", телеканал.
13.00 "Амы-тындан артык салгы", т/с.

15.15 "Гарри — хар киж", т/с.
15.45 Кандыг-даа чүве бооп болур!
16.00 "Сезам кудумчу".
16.30 Он алды харга чедир...
17.00 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 "Графиня де Монсоро", уран-чечен фильм.
19.15 "Утказынар дээр".
20.00 "Кадын Марпл", детектив.
21.00 УЕ.
21.35 Агаар.
21.40 "Мен эвес-тир мен, а бо кижидир!", комедия.
23.20 "Адаттыныкчылар: Алексей II".
23.50 "Кара дээр", 9-ку сериясы.
00.40—00.55 МЕДЭЭЛЕР.

7.00 Эртегиниң мендизи-биле, Россия!
7.20 Шунту улус ыңча джир.
7.45—7.56 Дамчыдылгалар программазы.
9.15 Дежурный кезек.
"РОССИЯ"
7.00—9.45 Эртегиниң мендизи-биле, Россия!
7.20 Шунту улус ыңча джир.
7.45—7.56 Дамчыдылгалар программазы.
9.15 Дежурный кезек.

17.30 Суурга.
"ТЫВА"
17.55 "Чуректин ханызындан".
18.30 МЕДЭЭЛЕР.
18.40 "Эзир чуртунун хоеннери", Демир-оол Кежиктиг.
19.10 "Тувинская правда" 75 харлаптурар.
19.40 МЕДЭЭЛЕР.
19.50 Коллаж.
"РОССИЯ"
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 Тодаргайы-биле.
20.45 Ийи роль.
21.35 "Корнуэльдин чажыды", уран-чечен фильм.
22.40 "Хертик көрүп тур".
23.35 Дежурный кезек.
23.50 МЕДЭЭЛЕР.
00.20 "Витебскиде славян базар" деп фестивалдың хүн демделгели.
00.45 Диван кырында садыг.

7.00 БӨГҮН.
7.40 Градусник.
7.45 Криминал.
7.55 Мен — камгалакчызы мен.
8.05 Дуза.
8.10 Дирг амытаннар дугайында медээлер.
8.15 Мультифильм.
8.25 Кардан өзээ.
8.35 Бөгүн—Москвада.
8.50 Мен — камгалакчызы мен.
9.00 БӨГҮН.
9.10 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
10.00 БӨГҮН.
10.15 "Шерлок Холмс биле доктор Ватсон", уран-чечен фильм.
11.35 Мультифильм.
12.00 БӨГҮН.
12.20 "Хүртүден чайла!".
12.30 "Эрги телевизор" көргүзөр.
14.00 БӨГҮН.
14.20 "Доктор Куин, херэжен—эмчи", т/с.
15.20 БО ШАКТА.
16.00 БӨГҮН.
16.25 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.
17.20 Дуза.

20.00 ШАККА ЧЕДИР ПРОФИЛАКТИКА.
20.00 БӨГҮН.
20.25 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.20 "Нью-Йорк. Төп парк", т/с.

20.30 "Чедимчелиг солдаттар", т/с.
21.30 "Шерлок Холмс биле доктор Ватсон", уран-чечен фильм.
23.00 БӨГҮН.
23.40 "Намедни-63".
00.15 Антропология.
01.00—01.52 "Бут бөмбүү" клуб. Россиянын чемпиондыгын көргүзөр.
ТВ ЦЕНТР
13.00 МЕДЭЭЛЕР.
14.15 "Буруулуу", т/с.
15.20 "Экспедиция", барымдаалык сериал.
15.55 МЕДЭЭЛЕР.
16.00 "Дил биле Паско", т/с.
17.40 Петровка, 38.
19.15 Бут бөмбүүнүн дуга-

Имнда чугаалар.
19.55 МЕДЭЭЛЕР.
20.30 "Бирги чергениң өлүрүшкүнү", т/с.
21.25 "Элвин болгаш хооруктер", м/с.
21.55 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 "Арыг алды", уран-чечен фильм.
03.00 "Манхэттенни чагырыптар мен", т/с.
03.55 Петровка, 38.
05.00 МЕДЭЭЛЕР.

Шынык июль 25

ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
10.15 Мааски-шоу.
10.40 Смак.
11.00 Мультисериял.
11.10 "Сыдыстар дайыны".
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.15 "Добрый день", телеканал.
13.00 "Амы-тындан артык салгы", т/с.

15.15 "Гарри — хар киж", т/с.
15.45 Кандыг-даа чүве бооп болур!
16.00 "Сезам кудумчу".
16.30 Он алды харга чедир...
17.00 "Ынакшылдың нүүрү-биле", т/с.
18.0